

СОЦІОЛОГІЯ

УДК 316.4:004.77

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v039.2022.19>**Р. Р. Мишок**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2150-0920>

аспірантка,

асистент кафедри соціології та соціальної роботи
Національного університету «Львівська політехніка»**ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО ПІРАТСТВА У РОЗРІЗІ
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-ПОВЕДІНКИ**

Постановка проблеми. Піратство визнається однією зі складних та неоднозначних проблем сучасного інформаційного суспільства. Ця проблема є у всіх розвинених країнах світу і сильно загострилася у зв'язку з розвитком сучасних інформаційно-комунікативних технологій. В Україні масштаби поширення і використання піратської продукції набагато більші, ніж в інших країнах. Інтернет-піратство – явище багатоаспектне, оскільки наслідки від його існування з'являються у сферах економіки, культури, права, державного управління, політики. Соціальна природа цього явища також є очевидною, оскільки тут варто розглядати, по-перше, роль у становленні та поширенні піратства і зовнішніх чинників (наприклад, технічний прогрес), і вплив соціокультурних факторів на розповсюдженість цієї онлайн-поведінки, а, по-друге, треба зважати й на те, який цей феномен має зворотний вплив на соціально-політичну сферу та зміни у ній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливої уваги проблемі піратства в Україні, зокрема й інтернет(онлайн)-піратству надають представники наук у галузі права, досліджуючи сферу порушення інтелектуального права, законодавчого регламентування та санкціонування цього явища. Взагалі праця з цієї теми в українському науковому дискурсі є достатньою, але найактуальнішими є наукові розвідки українських правознавців І. Новосельської, К. Добкіної, Д. Пилученко, Ф. Бевзо, А. Штефан, Д. Маріца, В. Харченка тощо. Серед науковців-економістів, які розглядають проблему піратства та її негативних наслідків на економіку країни, можна назвати Л. Шикову, М. Маркову, Л. Істоміна та інших. В рамках соціологічної науки проблему піратства розглядають не так активно, але уваги заслуговують наукові роботи В. Шелухіна, Н. Шуста, які намагаються конституювати та пояснити причини появи та існування практик піратства в інтернеті серед українців.

Мета статті – розглянути сутність явища інтернет-піратства, причини та чинники його поширення, а також розкрити його роль у соціально-політичних процесах українського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж перейти до аналізу піратства в інтернеті, коротко зупинимось на категорії «піратство». У статті 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначено, що «піратство у сфері авторського права і суміжних прав – відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України та розповсюдження піратських примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, незаконне використання програм організації мовлення, камкординг, а також Інтернет-піратство, тобто незаконне використання об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав із застосуванням мережі Інтернет» [9]. Тобто зрозуміло, що піратство – це незаконна діяльність людини (або групи людей) відносно інтелектуальної праці іншої людини (групи, фірми, корпорації) яка може реалізуватися у різних формах. До форм піратства можна відносять:

– бутлегерство – нелегальне поширення оригінальної продукції без дозволу її власників (інколи відбувається підпільне використання організаційних ресурсів). Це явище у формі виготовлення та контрабанди нелегального алкоголю зародилось у 20-х роках ХХ століття в США як реакція на введення в дію «Сухого закону» [5, с. 192].

– камкординг – це технологія несанкціонованого запису оригінального аудіовізуального продукту під час його публічної демонстрації, в результаті якої з'являється контрафакт – нелегальний дублікат. Іншим способом незаконного отримання контенту є кардшейрінг, коли за допомогою певного програмного забезпечення здійснюється обхід технічних засобів захисту авторського права (паролі, коди), та отримується

доступ до контенту особі, яка не є абонентом тої чи іншої платформи.

– безпосередньо піратство – випуск в обіг, розповсюдження, імпорт та експорт контрафакту [12, с. 15].

Взагалі явище піратства існувало задовго до створення інтернету. Історію цього поняття прослідковують ще з початку XVII століття, а в значенні незаконного використання творів та їх фрагментів його було вжито у 1879 році. В Україні це явище набуло поширення за часи радянського союзу, де в умовах залізної завіси такий спосіб був чи не єдиним можливим, щоб побачити фільм чи послухати музику [7, с. 202].

Сьогодні найбільш розповсюдженим, найпростішим та найшвидшим способом порушення права власності є інтернет-піратство, яке, залежно від формату контенту, поділяється на: аудіопіратство (нелегальне завантаження та розповсюдження музики), відеопіратство (незаконне завантаження та розповсюдження, а також онлайн-перегляд фільмів і передач), піратство книг (незаконне завантаження, розповсюдження в інтернеті текстових, ілюстративних творів), ігрове піратство (нелегальне завантаження та розповсюдження комп'ютерних ігор), піратство програмного забезпечення (нелегальне копіювання та розповсюдження в інтернеті програмних продуктів) [6, с. 23].

Зауважимо, що деякі науковці піратство прирівнюють до хакерства. Однак в нашому розумінні це два різні поняття. Різницею між ними є те, що піратство – це процес поширення і відтворення нелегально здобутої продукції, а от хакерство – це спосіб і процес здобуття продукції. Піратство може здійснюватися з допомогою різноманітних технологій хакерства (злом). Піратство – це не обов'язково і не завжди злом програмного забезпечення. Наприклад, людину, яка пішла в кіно-театр та заплатила за кіносеанс, але здійснила недозволений відеозапис переглянутого фільму (камкординг), після чого завантажила контрафактний продукт в інтернет, не можна називати хакером. Хакер має володіти глибокими знаннями комп'ютерного програмування. «Пірат» в інтернеті не завжди буде компетентний у сфері програмування, але не виключено, що хакер також може займатися інтернет-піратством.

Якщо розглянути суб'єктно-об'єктну структуру інтернет-піратства, то можна виокремити один об'єкт такої форми діяльності – будь-який контент чи товар, продукт інтелектуальної праці, на який націлений «пірат», та два суб'єкти, яких умовно можна розділити на суб'єкта-поширювача та суб'єкта-споживача. Тобто суб'єктами є ті, хто здійснюють практики піратства. Суб'єкт-поширювач (посередник) – це організатор піратської продукції, той, хто здобуває нелегальний контент

і поширює його. Суб'єкт-споживач – це учасник піратської діяльності, який користується доступним нелегальним контентом з певною метою.

Варто пояснити чому інтернет-піратство існує як явище і що мотивує суб'єктів такої діяльності проявляють ці незаконні практики. Закордоном інтернет-піратство є більш дослідженим ніж в Україні, особливо на емпіричному рівні. Нижче розглянемо деякі наукові праці закордонних дослідників, в яких було доведено залежність інтернет-піратства від ряду факторів.

Турецько-польський дует вчених-психологів Ф. Байрактара та Л. Томчика при дослідженні причин інтернет-піратства у студентської молоді, зазначають, що молоде покоління, народжене в цифрову епоху, на високому рівні володіє цифровою компетентністю. Дослідники гіпотетично визначають вміння добре користуватися сучасними технологіями як вирішальний фактор у вимірюванні ризику цифрового піратства. Іншим важливим предиктором інтернет-піратства, який дослідники називають контекстуальним фактором ризику, є життя в країні, де немає законодавчих норм (або вони є погано прописані) проти піратства. Також Ф. Байрактар та Л. Томчик досліджують питання впливу цінностей на прояв студентською молоддю практик інтернет-піратства. Вчені з'ясували (і підтвердили цим самим такі ж висновки багатьох інших досліджень), що значну роль відіграє матеріалістична цінність. Гроші стають великою цінністю, через що людина не готова плати за товар чи послугу і легально їх споживати. Дослідники розглядали цифрове піратство як таке, яке може бути пов'язане з конкретною часовою перспективою: минуле позитивне (тобто сприйняття минулого з ностальгійним ставленням), минуле негативне (тобто сприйняття минулого з негативної точки зору), теперішнє фаталістичне (тобто відчуття безпорадності та безнадії щодо життя), теперішнє гедоністичне (тобто ризик з невеликими витратами або відсутність занепокоєння про майбутнє) і орієнтоване на майбутнє (тобто здатність відкласти задоволення, зосередившись на майбутніх цілях і винагородах). Дослідники виявили значний зв'язок між теперішньою фаталістичною часовою перспективою та цифровим піратством. Наявність такої кореляції пояснюється життям в умовах пандемії COVID-19, коли студенти університету могли почуватися безпорадними та безнадійними через приріст захворюваності й через карантин, і це могло змусити їх збільшити рівень актів цифрового піратства, щоб позбутися від негативних емоцій [13]. Для українців, які живуть в умовах війни, питання часової перспективи теж є актуальним.

В рамках дослідження групи малайзійських науковців інтернет-піратство аналізується з точки зору поведінки, яка частково визначається тим,

що люди зазвичай роблять (звичка), що вони відчують до певної поведінки (афект), що вони хотіли б зробити (намір), а також очікуваними наслідками їхньої поведінки. Дослідження показує, що поведінка інтернет-пірата в минулому передбачає таку ж поведінку і в майбутньому. Подібним чином звичка також впливає на реальну поведінку через посередницькі ефекти «афекту» та «наміру». Результат цього дослідження також показав, що респонденти погоджуються з тим, що завантаження інформації з Інтернету має бути безплатний і приносити задоволення та радість (як у часовій перспективі теперішнє гедоністичне – Р.М.). Також вченими припускається, що практики інтернет-піратства можна пояснити легкістю отримання необхідної інформації й почуттям анонімності [15, с. 212].

У роботі американського науковця Дж. Гігінса інтернет-піратство аналізується в ракурсі теорії самоконтролю та теорії раціонального вибору і розглядається як злочинна поведінка. Низький самоконтроль людини – це стійка в часі особливість людини, яка регулює її поведінку. Наявність низького самоконтролю зумовлена тим, що батьки з раннього віку не санкціонували прояви девіантної поведінки у своїх дітей. Таким чином, ці уже дорослі особи частіше віддають перевагу простим і легким завданням; віддають перевагу фізичній, а не розумовій діяльності; віддають перевагу ризикованій поведінці; вважають за краще зосереджуватися на собі й не хочуть контролювати свій характер. Злочини привабливі для тих, у кого низький самоконтроль, тому що злочинність має багато спільних рис із низьким самоконтролем. Наприклад, злочини, зокрема й інтернет-піратство, є ризикованим, негайно винагородженим, легким та простим у виконанні [16, с. 35].

Існує окреме дослідження щодо агентів соціалізації та їхнього впливу на явище інтернет-піратства. Американськими дослідниками з Техасу Чж. Янгом та Дж. Вангом було здійснено аналіз ефектів впливу основних агентів соціалізації: батьків, однолітків, традиційних засобів масової інформації, інтернету та музичної індустрії, на ставлення та поведінку молоді щодо інтернет-піратства, зокрема музичного. Було виявлено, що усі агенти соціалізації, за винятком традиційних медіа, мають значний вплив на ставлення до піратства та/або поведінку. Зокрема, однолітки та інтернет безпосередньо впливають і на ставлення, і на поведінку. Проте батьки та музична індустрія лише опосередковано впливають на піратську поведінку молодих людей, формуючи їх ставлення. Варто зауважити, що інтенсивність впливу різних агентів соціалізації різнився зважаючи на деякі соціально-демографічні показники, що дозволило науковцям сегментувати інтернет-піратів на групи [14].

Повертаючись до Дж. Гігінса і його аналізу інтернет-піратства з позиції теорії раціонального вибору, то практики такої девіантної поведінки пояснюються тим, що люди будуть скоювати злочинні дії, якщо вони віритимуть, що ці дії принесуть їм користь [16, с. 36].

Український соціолог В. Шелухін на прикладі книжкового піратства також розглядає отримання та поширення нелегального контенту як раціональний вибір людини. Беручи за основу модель пояснення злочинності Г. Беккера та концепцію мікро-макро переходів Дж. Колмана, дослідник називає метою інтернет-піратства максимізацію корисності та мінімізацію витрат. В. Шелухін припускає, що пірат в інтернеті, який послуговується контрафактною продукцією не в комерційних цілях, не відрізняється мотивацією від споживача, який зробив це легальним шляхом. Злочинець (інтернет-пірат) відрізняється від законослухняного громадянина не мотивами, які є результатом моральних і ціннісних чинників, а розумінням ризиків, вигоди і витрат. Корисливі споживачі будуть здійснювати практики інтернет-піратства коли будуть бачити низьку ймовірність покарання за таку поведінку та можливість заощадити власні ресурси. Розглядаючи окремих кейс книжкового піратства, В. Шелухін обчислює великі збитки (в основному економічні) від не дуже численної групи людей, яка займалась протиправними діями (дослідник розглядав нелегальне поширення літературних творів у Telegram-каналі, де налічувалось 2035 учасників). З позиції мікро-макро переходів в поширенні інтернет-піратства, український соціолог буде такий причинно-наслідковий зв'язок: наявність слабкої нормативно-правової бази та захисту прав інтелектуальної власності уможливорює індивідуальний вибір на користь інтернет-піратства, далі відбувається утворення та зростання мережі піратів, що призводить до негативних екстерналій на макрорівні (відсутність прибутків у авторів та видавців, недоотримання податків державою). Відповідно до цього В. Шелухін стверджує, що потрібно змінювати умови нормативного регулювання та санкціонування учасників інтернет-піратства. Зокрема, окрім великої суми компенсації за вчинене правопорушення, до відповідальності мають притягуватися не лише виробники-посередники контрафактної продукції, але і її споживачі [11, с. 56-57].

Тезу про Інтернет-піратство як раціональний вибір людини може підтвердити глобальне дослідження цього явища, в рамках якого з'ясуувалась мотивація користувачів до різного роду піратства (аудіо-, відео-, музичного, книжкового та ігрового). Так панівною серед причин інтернет-піратства у всіх його різновидах є ціна (безплатний доступ до продукції). Хоча матеріальна

вигода є причиною, що домінує, однак вона є не єдиною. Серед інших причин інтернет-піратства аналізували й швидкість, надійність, доступність контенту, простота його використання, недоступність контенту легальним шляхом, а також якість звуку і зображення [18, с. 63–67].

Крім того, у деяких дослідженнях аналізувалися й чинники, які сприяють зменшенню випадків цифрового піратства. Дж. Гігінс з'ясував, що такими факторами є моральні переконання та сором, а також посилені зовнішні санкції, які не даватимуть ставитися до інтернету як до майданчика з безплатним контентом (інтернет як цінність) [16, с. 47].

Коллективом німецьких дослідників було виявлено вплив політичної ідеології на практики інтернет-піратства. На прикладі американських користувачів та притаманної їм політичної ідеології дослідники зробили висновок, що більш консервативні особи сприймали неоднозначне положення інтернет-піратства у суспільстві (з точки зору різного ставлення до явища) як загрозу і реагували віддаленням від таких ситуацій. Їхня когнітивна ригідність у мисленні заважає їм дійти до диференційованої оцінки піратства, натомість змушує їх вдаватися до дихотомічного «чорно-білого» мислення і, отже, взагалі уникати таких практик [17, с. 57–59].

В українських наукових розвідках розглядають найбільш поширені причини інтернет-піратства в Україні. Зазначається дихотомія інтернет-піратства – користувачі або мотивуються матеріальною вигодою, або вони можуть не переслідувати матеріальних цілей (про них мова піде нижче). Серед причин фігурує відсутність фінансової можливості придбати легальний товар, який на думку його споживача коштує для нього забагато. Це питання гостро стоїть особливо в країнах, де населення має низьку платоспроможність, хоча, як було уже проаналізовано, цінність грошей у кожної людини своя, тому і в благополучних державах інтернет-піратство буде існувати. Відсутність офіційних каналів збуту (в Україні немає офіційні представництва деяких відомих і популярних іноземних виробників) теж є причиною поширення і споживання нелегальної продукції в країні. Ще однією дуже важливою причиною є толерування поведінки інтернет-пірата і впевненість в тому, що така поведінка не має протиправного характеру. У суспільстві з низьким рівнем правової та політичної культури, коли громадяни не знають своїх прав і обов'язків, явище інтернет-піратства буде процвітати. До цього ще додається відсутність чіткого правового регулювання та санкціонування порушників [2, с. 229; 7, с. 203].

Отже, очевидним є факт, що більшість наукової літератури з вивчення інтернет-піратства виявляє негативний чистий вплив незаконного

споживання продукції на її легальний продаж. Однак розгляд інтернет-піратства як раціонального вибору і в ракурсі негативних конотацій не дозволяє цілком розкрити сутність цього багатоаспектного явища. Інтернет-піратство може бути корисним інструментом для розвитку тої чи іншої індустрії.

В закордонній науковій літературі також розглядаються можливі позитивні наслідки від існування явища піратства. Наприклад, в глобальному дослідженні інтернет-піратства серед плюсів піратства зазначається те, що воно знайомить споживачів з музикою, фільмами, книгами та іграми (а також з художниками, авторами та жанрами) і таким чином створює новий попит на них. Коли споживач починає дізнаватися про того чи іншого творця контенту, може підвищитися популярність автора і його продукції, що може зумовити бажання легального придбання, а також підвищить попит на концерти та супутні товари (додатковий попит) [18, с. 11].

Про таку функцію інтернет-піратства зазначає й український дослідник В. Харченко. Науковець стверджує, що інтернет-піратство, володіючи ефектом «сарафанного радіо», може виступати безплатною рекламою. Для невідомої компанії або фірми, чиї товари лише з'являються на ринку, інтернет-піратство є способом поширення інформації серед мас. За словами дослідника, значний відсоток людей, які уже отримали змогу безплатно познайомитися з продукцією, будуть готові платити уже за легальний контент. Навіть більше, інтернет-піратство може бути інструментом для реклами в руках самих правласників [10, с. 135].

Ще про один позитивно спрямований аспект піратства в інтернеті зазначають інші українські науковці Д. Пилюченко та Ф. Бевзо. У своїй науковій роботі, яка стосується питань порушень авторських прав в ігровій індустрії, дослідники за аналогією з білими (етичними) хакерами, виокремлюють і так зване біле піратство. Так само як і етичні хакери, які корисні тим, що знаходять слабкі місця в програмному забезпеченні й тим самим детермінують покращення системи та укріплення безпеки певної продукції, є білі пірати, які, за словами дослідників, можуть також покращувати ігри, усуваючи їх несправності, хиби (баги). Дослідники виправдовують дії таких піратів в тих випадках, коли давно створені ігри є уже не доступними для легального придбання, але які ще залишаються бажаними у певному колі споживачів. Але тут теж варто розуміти межу між корисністю і шкодою таких білих піратів, оскільки мотивація конкретної особистості, яка займається такими речами, може мати більше негативні конотації. Наприклад, якщо ця людина, свідомо порушуючи авторські права

розробників, починає продавати виправлений або покращений продукт і наживатися на чужій праці. Тому тут необхідним є регулювання з боку відповідних інституцій, а отже проблема набуває соціально-політичного характеру. Д. Пілюченко та Ф. Бевзо визначають, що білий пірат відрізняється від простого інтернет-пірата саме відсутністю економічного мотиву під час завантаження та зміни того чи іншого продукту. Білий пірат думає лише про покращення якості товару та взаємодії з ним, тому й розробники повинні з такими споживачами їхньої продукції входити в конструктивний діалог, а не висувати претензій чи вимагати компенсації за порушення авторських прав. Українські дослідники пропонують на законодавчому рівні прописати час (наприклад, після 10 років відсутності обслуговування гри), коли продукція може ставати доступною та легально піддаватися модифікаціям з боку усіх охочих [1, с. 107].

Тобто явище інтернет-піратства характеризується амбівалентністю і залежністю від чинників, які можна розглядати на індивідуальному та контекстуальному рівнях. Інтенсивність впливу цих чинників для окремої країни буде специфічною, у зв'язку з нерівномірним розвитком сфери правового регулювання цієї проблеми й розвитком цифрової індустрії в тій чи іншій державі.

З іншого боку, виникнення та існування явища інтернет-піратства і його сучасних форм потягли за собою зміни на різних рівнях: на рівні особистості (мотиви, цінності, взаємодії), на рівні соціальних інституцій (проблеми піратства в межах індустрії розваг, ІТ), на рівні суспільства – регулювання проблеми інтернет-піратства з боку громадянського суспільства, держави, глобального суспільства. Тому цей феномен не може бути обмеженим лише правовими чи економічними рамками, це соціально-політичне явище, яке, з одного боку, може заважати ефективному функціонуванню суспільства, а з іншого – спричиняти його поступ.

У зв'язку з цим ми пропонуємо розглядати практики інтернет-піратства як соціально-політичну інтернет-поведінку. Це поведінка-онлайн, яка, залежно від її форми, володіє певним рівнем впливу на регулювання соціально-політичних питань в суспільстві.

Розглянемо інтернет-піратство в ракурсі розробленої нами тривимірної моделі соціально-політичної інтернет-поведінки [8, с. 156], в основі якої є три базові параметри: спрямованість (орієнтованість поведінки на соціальну проблему), продуктивність (наявність продуктів поведінки) та інтенсивність (частота та систематичність поведінки). Інтернет-піратство можна відносити до певного виду соціально-політичної інтернет-поведінки за умови включення в контекст конкретної соці-

альної проблеми. Інтернет-піратство може мати і безпосередній вплив на актуальну соціальну проблему, і опосередковано відігравати роль у розвитку соціальної проблеми, сприяючи формуванню в користувачів цінностей, догм, ідеалів, притаманних злочинній поведінці.

За умови розгляду проблеми поширеності злочинної інтернет-поведінки, інтернет-піратство варто розглядати в спектрі активної соціально-політичної інтернет-поведінки з деструктивною спрямованістю. Поширеність явища говорить про те, що громадяни проявляють практики інтернет-піратства з високою інтенсивністю, що й дозволяє віднести цю поведінку до активної форми. Активна соціально-політичною інтернет-поведінкою може бути цілеспрямованою і нецілеспрямованою. Власне, інтенсивне продуктування контрафакту з боку суб'єкта-посередника, який керується в першу чергу мотивом заробітку, можна вважати скоріше нецілеспрямованою активною діяльністю. Деструктивною і цілеспрямованою вона стане тоді, коли пірат-посередник почне активно цим займатися задля, наприклад, руйнування ринку легальної продукції. Інтенсивну поведінку інтернет-пірата, який є споживачем контрафакту, можна також назвати активною нецілеспрямованою соціально-політичною поведінкою, оскільки, його дії будуть не направлені на конкретну соціальну проблему, а спрямовані на досягнення особистих цілей, переважно задля розваги. Але це все-одно матиме деструктивний характер, хоча й сам користувач може цього навіть і не розуміти. Очевидний негативний наслідок – наявність попиту на нелегалізовану продукцію стимулює виробництво таких товарів та послуг.

Коли інтенсивність поведінки й відповідно її продуктивність почне падати, інтернет-піратство може перекочувати в склактивну (серединну) зону соціально-політичної інтернет-поведінки – хоча практики й існуватимуть, але їхні наслідки не будуть загострювати проблему. І при активній боротьбі з явищем інтернет-піратства з боку держави та громадянського суспільства можна перекинути негативні аспекти такої онлайн-практики в зону пасивності, де мінімальна кількість актів вже не матиме значення. З іншого боку необхідна підтримка та регламентування і білого піратства, оскільки така активність з боку інтернет-піратів буде допомагати розвиватися індустрії, а безпосередньо самих інтернет-піратів буде мотивувати до дій і приносити більше користі суспільству.

В Україні поки не існує ґрунтовного емпіричного соціологічного дослідження проблеми інтернет-піратства, але відомо, що це явище є досі дуже поширеним і має більше негативний характер. Держава через закони та діяльність відповідних правоохоронних органів (кіберполіція) намага-

ється боротися з цим явищем, однак лише державного регулювання тут є замало. Тому в Україні існують різні громадські об'єднання, які допомагають долати інтернет-піратство, сприяють мінімізації шкоди інтернет-піратства в різних галузях. Зокрема, це Українська Антипіратська Асоціація (УАПА) та ініціатива «Чисте Небо». Ці організації намагаються інформувати суспільство про наявні проблеми інтернет-піратства, пропагують серед населення практики легального користування. Склоперувавшись з відомими правовласниками ці організації проводять дослідження і моніторинг інтернет-ресурсів, які займаються піратством у різних його проявах. В результаті такої співпраці була створена платформа, де щомісяця оновлюється список сайтів, до яких ці правовласники мають претензії (blacklists.org.ua).

Попри те, що інтернет-піратство в Україні є поширеним явищем, деякі позитивні тенденції успішного регулювання проблеми все ж спостерігаються. Підтвердженням того є дослідження проведене у 2019 році Gemius на замовлення ініціативи «Чисте Небо», результати якого показали, що частка українців, які готові платити за контент, підвищується [3]. Це можна пояснити тим, що в Україні збільшується кількість платформ, які дозволяють легально споживати контент. За даними дослідження агентства «Newage» влітку 2022 року кількість покупок українцями у кінотеатрах та онлайн-кінотеатрах в порівнянні з літом 2021 зросло на 77-169%. Однак все ж 5 з 10 найпопулярніших відеосайтів – це «піратські» платформи [4].

Висновки. Онлайн-піратство у його позитивному і негативному значеннях можна вважати соціально-політичною інтернет-поведінкою, оскільки дії користувачів, спричинені різними факторами, і наслідки цих дій відіграють певну (меншу чи більшу, безпосередню чи опосередковану) роль у виникненні, розвитку та регулюванні проблем в суспільстві. Говорити про позитивні аспекти інтернет-піратства можна лише за умови, коли суспільство має ресурси на те, щоб споживати легальний контент, а зважаючи на те, що в Україні війна, яка є виснажливою для усіх сфер в країні і яка впливає на кожного громадянина окремо, великого прогресу в цьому напрямку найближчим часом чекати не варто. Однак в майбутньому, зважаючи на поступовий напрямок країни в бік інтеграції з Європейським союзом, разом із загальним розвитком країни є перспективи позитивних зрушень у регулюванні проблеми інтернет-піратства.

Література

1. Пилюченко Д.В., Бевзо Ф.О. Біле піратство, або бери, що дають. *Інновації молоді в машинобудуванні*. 2021. № 3. С. 103-108.

2. Григор'янц Г. І. Причини виникнення сучасного типу піратства в авторському праві і суміжних правах та його наслідки. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип.18. С. 229-233.

3. За рік удвічі зросла частка користувачів, які готові платити за контент (дослідження). Детектор медіа. URL: <https://detector.media/rinok/article/170809/2019-09-17-za-rik-udvichi-zrosla-chastka-korystuvachiv-yaki-gotovi-platyty-za-kontent-doslidzhennya/> (дата звернення: 25.01.2023).

4. Дослідження newage. 2022: digital-ринок України. Newage. URL: <http://surl.li/eoflp> (дата звернення: 25.01.2023).

5. Краліч В. Р. Сутність процесу легалізації (відмивання) «брудних» коштів та його вплив на економічну безпеку вітчизняних банківських установ. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 6. С. 191-195.

6. Добкіна К. Р., Новосельська І. В. Актуальні питання піратства у сфері авторського права в мережі інтернет. *DICTUM FACTUM*. 2020. № 1(6). С. 19-30.

7. Маріц Д.О., Савченко М.О., Ковалик К.І. Проблема піратства у сферах кіно та відеоігор. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 202-205. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/49> (дата звернення: 20.01.2023).

8. Мишок Р. Р. Соціально-політична інтернет-поведінка в структурі сучасних українських інтернет-практик. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 37. С. 153-157. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.25>

9. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 25.01.2023).

10. Харченко В. Б. Монетизація інтелектуального піратства як напрям протидії таким порушенням. Інтелектуальна власність як складова системи забезпечення національної безпеки: збірн. матер. III Міжн. наук.-практ. конф. «Інтернет-міст КИЇВ-ДНІПРО», Управління проектами Ефективне використання результатів наукових досліджень та об'єктів інтелектуальної власності, 18 березн. 2021 р. Київ; Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України. К.: Інтерсервіс, 2021. С. 131-137.

11. Шелухін В. А. Інтернет-піратство як раціональний вибір. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць*. 2018. № 3 (39). С. 50-58.

12. Штефан А. С. Камкординг, кардшейрінг, піратство: законодавчі новели щодо видів порушень авторського права і суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. № 3. С. 12-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Triv_2017_3_3 (дата звернення: 25.01.2023).

13. Bayraktar, F.; Tomczyk, Ł. Digital Piracy among Young Adults: The Role of Values and Time Perspectives. *Sustainability*. 2021, 13, 9140. URL: <https://doi.org/10.3390/su13169140> (дата звернення: 20.01.2023).

14. Yang Zh., Wang J. Differential Effects of Social Influence Sources on Self-Reported Music Piracy. *Decision Support Systems*. 2015. 69. pp. 70-81.

15. Ramayah T., Noor Hazlina Ahmad, Guek Chin Lau, May-Chiun, Lo. Testing a Causal model of Internet Piracy

behavior among University students. *European Journal of Scientific research*. 2009. Vol. 29. No. 2. pp. 206-214.

16. Higgins G. Digital Piracy, Self-Control Theory, and Rational Choice: An Examination of the Role of Value. *International Journal of Cyber Criminology*. 2007. Vol 1. Issue 1. pp. 33-55 (1).

17. Graf-Vlachy L., Goyal T. Ouardi Y., König A. The politics of piracy: political ideology and the usage of pirated online media. *Information Technology and Management*. 2022. Vol. 23. pp. 51-63. DOI: 10.1007/s10799-021-00341-9

18. Poort J., Quintais J.P., van der Ende M.A., Yagafarova A., Hageraats M. Global Online Piracy Study. *Amsterdam Law School Research Paper*. 2018. No. 2018-21, Institute for Information Law Research Paper No. 2018-03. 82 p.

Анотація

Мишок Р. Р. Феномен українського піратства у розрізі соціально-політичної інтернет-поведінки. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу інтернет-піратства з точки зору соціально-політичної інтернет-поведінки. Було розглянуто специфіку загального поняття піратства у значенні споживання та поширення нелегальної продукції. Зазначено, що піратство може проявлятися у різних формах – бутлегерство, камкординг, кардшеринг. Виокремлено інтернет-піратство як найбільш легкий та поширений сучасний спосіб несанкціонованого споживання контрафакту. Залежно від формату нелегальної продукції інтернет-піратство поділяється на аудіопіратство, відеопіратство, книжкове, ігрове піратство та піратство програмного забезпечення. Через брак уваги в українській науковій літературі до інтернет-піратства у соціально-політичному вимірі, було розглянуто низку закордонних робіт, які пояснювали причини виникнення та поширення цього явища. Було проаналізовано інтернет-піратство з точки зору теорії самоконтролю та теорії раціонального вибору, де піратство визначається як злочинна поведінка, яка детермінується низьким самоконтролем, бажанням людини мінімізувати витрати та отримати максимальну вигоду. Окрім цього серед причин інтернет-піратства також визначалися високий рівень цифрової компетентності сучасної молоді, низький рівень законодавчого регулювання проблеми та санкціонування порушників, низький рівень платоспроможності населення, залежність поведінки від часової перспективи. Також піратство пояснювалося як звична поведінка, яка може толеруватися в суспільстві. Було проаналізовано роль основних агентів соціалізації у формуванні ставлення до інтернет-піратства і у проявах практик такої онлайн-поведінки. Виявлено і чинники, які сприяють скороченню випадків цифрового піратства. В рамках статті інтернет-піратство розглядалось і як суспільно-корисна поведінка, яка дозволяє покращувати якість продукції й сприяє розвитку індустрії. Як соціально-політична інтернет-поведінка онлайн-піратство розуміється як поведінка, яка, залежно від інтенсивності її проявів, може відігравати певну роль у регулюванні чи загострюванні соціальних проблем. Зазначено, що в Україні інтернет-піратство залиша-

ється дуже поширеним явищем, але деякі позитивні зрушення спостерігаються, що дозволяє припустити майбутнє ефективне регулювання проблеми в українському суспільстві.

Ключові слова: інтернет-піратство, контрафакт, злочинна поведінка, «біле» піратство, соціально-політична інтернет-поведінка, соціальна проблема.

Summary

Myshok R. R. Phenomenon of Ukrainian piracy in terms of socio-political Internet behavior. – Article.

The article is devoted to the analysis of Internet piracy from the socio-political Internet behavior point of view. The definition of the general piracy concept in the means of consumption and distribution of illegal products, was considered. It is noted that piracy can manifest itself in various forms – bootlegging, camcording, cardsharing. Internet piracy was singled out as the easiest and most common modern way of consuming illegal content. Depending on the format of illegal products, Internet piracy is divided into audio piracy, video piracy, book piracy, game piracy and software piracy. Due to the insufficient analysis of Internet piracy in the socio-political dimension in the Ukrainian scientific literature, a number of foreign works were considered, which explained the reasons for the emerging and spreading of this phenomenon. Internet piracy was analyzed from the perspective of self-control theory and rational choice theory. In the perspective of these concepts, Internet piracy is defined as a criminal behavior that is determined by low self-control, a person's desire to minimize costs and obtain maximum benefit. Internet piracy was analyzed from the perspective of self-control theory and rational choice theory, in which piracy is defined as a criminal behavior determined by low self-control, a person's desire to minimize costs and maximize benefits. In addition, high level of digital competence of modern youth, low level of legislative regulation of the problem and sanctioning of offenders, low level of the population's solvency, and dependence of behavior on the time perspective were also identified among the reasons for Internet piracy. Also, piracy was explained as a habitual behavior that can be tolerated in society. The role of the main socialization agents in formation of the attitudes towards Internet piracy and in the manifestations of the practices of such online behavior was analyzed. Factors contributing to the reduction of digital piracy cases were also identified. In the article, Internet piracy also was considered as a socially useful behavior that allows improving the quality of products and promotes the industry development. As a socio-political Internet behavior, online piracy is understood as behavior that, depending on the intensity of its manifestations, can play a certain role in regulating or exacerbating social problems. It is noted that Internet piracy remains a very common phenomenon in Ukraine, but some positive developments are observed, which suggest the future effective regulation of the problem in Ukrainian society.

Key words: Internet piracy, counterfeiting, criminal behavior, ethical piracy, socio-political Internet behavior, social problem.